
Inleiding bij het themanummer *Crossing Borders*

M. te Velde en B. van den Toren

Interculturele theologische ontmoetingen

De Schotse zendingshistoricus en kenner van het wereldwijde christendom Andrew Walls maakt in één van zijn artikelen een bijzonder verhelderend onderscheid tussen de wijze waarop het christelijk geloof en de islam zich in de geschiedenis hebben uitgebreid. 'Islamic expansion is progressive; Christian expansion is serial.'¹ De islam is nog steeds sterk in zijn oorspronkelijke hartlanden en geeft Mekka door de richting van het gebed en door de *hadj* een centrale plaats in de geloofsbeleving. In de christelijke geschiedenis zijn de hartlanden verschillende keren verschoven en daarmee ook de cultuur waarin het christelijk geloof het meest thuis lijkt: van het oorspronkelijke centrum in Jeruzalem via de hellenistisch-romeinse wereld naar het noorden van Europa en Amerika. Walls is één van de belangrijkste auteurs die er al geruime tijd op wijzen dat de hartlanden van het christelijk geloof in deze tijd in de kerkgeschiedenis aan het verschuiven zijn naar Afrika, Latijns-Amerika en Azië.

Dit verschil tussen beide wereldgodsdiensten is ook verbonden met de aard van het verstaan van de relatie tussen God en de wereld. In de islam is het woord van God vastgelegd in een principieel onvertaalbare Koran. Het Nieuwe Testament bevat zelf echter al een vertaling van de woorden van Jezus in het *koinè* en is vervolgens vele malen opnieuw vertaald. Het christelijk geloof mag niet alleen maar moet ook steeds meer vertaald worden in nieuwe talen en nieuwe sociale en culturele contexten. Inmiddels is het christelijk geloof niet meer een specifiek westerse godsdienst, maar is ook West-Europa een postchristelijk werelddeel aan het worden. Voor zover er in Europa een eeuwenlange symbiose heeft bestaan tussen kerk en maatschappij, tussen geloof en cultuur, lijken ook de resten daarvan aan het afkalven. Ook dat heeft wellicht te maken met de eigen aard van het christelijk geloof dat zich niet dwingend aan mensen oplegt, dat geen onderwerping af wil dwingen, maar vrije liefde vraagt als van een kind voor zijn vader en van een minnares voor haar minnaar.

In deze nieuwe situatie – of voor christenen uit Europa nieuwe ontdekking – van het wereldchristendom kunnen we als christelijke gemeenschappen en

1 Andrew F. Walls, *The Cross-Cultural Process in Christian History: Studies in The Transmission and Appropriation of Faith* (Maryknoll, N.Y.: Orbis Books, 2002), 13, vgl. 29.

als theologen binnen die wereldkerk onschatbaar veel van elkaar leren. Dat is juist ook van belang met het oog op het seriële karakter van de groei van de kerk door de eeuwen heen waar Walls op wijst. In hoeverre hebben christenen in vooral Afrika – het continent dat in dit nummer de meeste aandacht krijgt – ervaringen opgedaan met geloven, geloofsoverdracht en zending waar wij in het oude Europa cruciale lessen van kunnen leren? In hoeverre sluiten deze vormen van geloven niet alleen aan bij andere voormoderne tradities, maar bieden ze ook bronnen voor geloven in een globaliserende en plurale context? In hoeverre liggen hier theologische inzichten waar we ons voordeel mee kunnen en moeten doen als we durven hopen dat de geschiedenis van de kerk in Europa nog niet helemaal is uitgespeeld?

Om voor het forum van de lezers van *Theologia Reformata* werk te maken van deze vragen hebben we dit themanummer *Crossing Borders* samengesteld.

Van de hand van Gerrit C. Vreugdenhil is de meditatie in dit themanummer. Hij is predikant in de protestantse gemeente in Gouda. Van 1998-2007 werkte hij aan een theologische opleiding in Chili. Daar kwam hij van dichtbij in aanraking met studenten uit pinksterkerken die leefden met de overtuiging van een actieve presentie van de Heilige Geest in de kerk en in hun persoonlijke leven. Ze zagen naast de bediening van het Woord ook de bediening van de Geest (persoonlijke voorbede, handoplegging, luisterend bidden etc.) als noodzakelijk. Vreugdenhil mediteert tegen die achtergrond over de Heilige Geest als onderpand, als reëel voorschot op het *eschaton*.

Harvey Kwiyani is afkomstig uit Malawi en werkt sinds vijftien jaar in Europa en Noord-Amerika aan het slaan van cross-culturele bruggen tussen vooral Afrikaanse en Britse christenen. In Oxford geeft hij vanuit de Church Mission Society vooral voor mensen van Afrikaanse herkomst missionaire opleiding en training die daarbij aansluit. Hij geeft in zijn artikel allereerst een overzicht van de enorme migratiebeweging die er vanuit Afrika naar Europa na 1945 heeft plaatsgevonden. Veel immigranten waren christenen en ze hebben in de westerse wereld hun eigen geloofstraditie meegenomen in (vaak kleine) gemeenten. Hoe ontwikkelden ze zich? Wat is hun bijdrage tot nu toe aan het Europese christendom? En op welke aspecten van kerk zijn en evangelie verkondigen in West-Europa kunnen ze vandaag een waardevolle inbreng hebben?

Het volgende artikel doet verslag van een veldonderzoek in de Democratische Republiek Congo. Thijs Blok (predikant bij de GKv in Nijkerk) heeft het onderzoek gedaan samen met de Congolese predikanten Roger Lumbwe en Moïse Mande. Blok was als zendeling-docent in Congo werkzaam in de jaren 1997-2003. In de Église Réformée Confessante raakte hij betrokken bij de ontwikkeling van een eigen manier om bij de initiatie, de toeleiding van jonge gelovigen naar Christus, aan te sluiten bij kenmerken van hun Afrikaanse cul-

tuur. Men ging op zoek naar een goede contextualisatie en vond zeven krachtige aspecten in de *kumukanda*, de *rite de passage* van de Basanga-stam, die kunnen worden doorvertaald en getransformeerd om jongeren te leren wandelen met de Here Christus, op een manier die recht doet aan hun afkomst en leefwereld.

Benno van den Toren deed onderzoek naar pentecostale kerken in Afrika met de vraag, hoe een typisch Afrikaanse context en dito benaderingswijze de enorme groei van deze kerken mee kunnen verklaren. De thema's die hij daarbij op het spoor komt, stellen belangrijke vragen aan onze eigen westerse, speciaal ook gereformeerde theologie. Wanneer we daar met een *open mind* naar luisteren, kan het ons – als Gods Geest ons leidt en zegent – tot verrijking van 'onze' theologie leiden.

De redactie hoopt dat deze voorbeelden van '*crossing borders*' de lezers zullen verrijken met zinvolle denklijnen en prikkelende uitdagingen voor een contextbewust kerkzijn en theologie beoefenen in Gods wijde en veelkleurige wereld van 2017 en daarna.

M. te Velde is emeritus hoogleraar kerkgeschiedenis, kerkrecht en gemeenteopbouw aan de Theologische Universiteit Kampen.

B. van den Toren is hoogleraar interculturele theologie aan de Protestantse Theologische Universiteit, locatie Groningen.